

Ρ. Μ Π Ι Σ Τ Ρ Ι Ν Σ Κ Υ

Καθηγητῆ
τοῦ Πανεπιστημίου
τοῦ Καρόλου

Τ Ο Δ Ι Ε Θ Ν Ε Σ Δ Ι Κ Α Ι Ο

Κ Α Ι · Η Ε Ι Ρ Η Ν Ι Κ Η Σ Υ Ν Υ Π Α Ρ Ξ Η

Τὸ ἐκτελεστικὸ συμβούλιο τῆς ΟΥΝΕΣΚΟ μὲ ἀπόφασή του καθόρισε ὅτι τὸ 1964, θὰ εἶναι ἔτος πανηγυρισμοῦ σ' ὀλόκληρο τὸν κόσμον ἑνὸς γεγονότος, ποῦ χρονολογεῖται ἐδῶ καὶ μισή χιλιετηρίδα.

Ἡ Βοημία τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὑπῆρξε τὸ θέατρο τῆς πρώτης εὐρωπαϊκῆς ἐπαναστάσεως, κατὰ τῆς φεουδαρχίας, μὲ τὴν κίνηση τῶν Χουσιτῶν. Ὁ ἐπαναστάτης βασιλέας τῆς Βοημίας, ὄντας ὁ ἴδιος Χουσίτης καὶ ἀντίπαλος τοῦ καθολικισμοῦ, ἀπόστειλε στὸν καθολικὸ μονάρχη Λουδοβίκο ΧΙ, τὸν «Χριστιανικώτατο» Βασιλέα τῆς Γαλλίας, μὴ διπλωματικὴ ἀποστολὴ γιὰ νὰ προτείνει τὴν σύσταση ἑνὸς διεθνoῦς ὀργανισμοῦ ποῦ σκοπός του θὰ ἦταν ἡ διαφύλαξη τῆς παγκόσμιας εἰρήνης.

Τὴν ἐποχὴ αὐτή, τὸ βασίλειο τῆς Βοημίας ἀπὸ πλευρᾶς πολιτικῆς σημασίας ἦταν ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα τῆς Εὐρώπης. Ὅμως, ἡ τσεχοσλοβακικὴ ἀντιπροσωπεῖα δὲν ἦταν μόνον ἐξουσιοδοτημένη ἀπὸ τὸν μονάρχη της, ἀλλὰ, ἐπίσης, καὶ ἀπὸ τοὺς βασιλιάδες τῆς Πολωνίας καὶ Οὐγγαρίας.

Τὸ διάβημα τῆς Πράγας πρὸς τὸ Παρίσι συγκέντρωσε ἀπὸ τότε τὸ ἐνδιαφέρον τῶν νομομαθῶν καὶ ἱστορικῶν, λόγῳ τοῦ ἀξιοσημεῖου νομικο - πολιτικοῦ του περιεχομένου.

Ἡ ἰδέα τοῦ σχεδίου διατυπώθηκε μὲ τὴν ὠραία ἔκφραση *cultus pacis* (λατρεία τῆς εἰρήνης). Ὁ Τσέχος μονάρχης ἐπρότεινε, ταυτόχρονα, τὴν σύσταση μιᾶς διεθνoῦς ὀργανώσεως, ποῦ θὰ ἔδρευε τὰ πρῶτα πέντε χρόνια στὴν Βασιλεία ὕστερα ἄλλα πέντε χρόνια στὴν Γαλλία, κατόπιν ἄλλα πέντε χρόνια στὴν Ἰταλία, κ.ο.κ. Ὅλες οἱ διενέξεις θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιλύονται μὲ εἰρηνικὰ μέσα, στὰ πλαίσια τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτοῦ. Καμμιά ἀπὸ τίς χώρες - μέλη δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ προσφεύγει στὴν βία «κάτω ἀπὸ ὀποιοδήποτε πρόσχημα ἄμυνας, κατηγορίας ἢ διαφορᾶς», ἀλλὰ ἀντίθετα θὰ ἀναλάμβανε τὴν ὑποχρέωση νὰ προσφέρῃ τὴν συνδρομὴ της, στὴν καταπολέμηση τοῦ ἐπιδρομέα. Οἱ ἐπιτιθέμενοι θὰ ἔπρεπε νὰ τύχουν μεταχειρίσεως ἐπιδρομέα (*arrestabuntur, capientur, et punientur ut violatores pacis generalis*). Ἡ ὑπόδοχή τῆς ἀντιπροσωπεῖας αὐτῆς στὸ Παρίσι ὑπῆρξε θερμῆ. Ὅμως τὸ σχέδιο, αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ, γιὰ τὴν ἐποχὴ του, δὲν ἦταν παρὰ μιὰ οὐτοπία.

Ὁ κ. Ροντὸλφ Μπιστρίνσκυ, διακεκριμένος νομομαθὴς καὶ καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Καρόλου τῆς Πράγας, μελέτη - τοῦ ὀποῖου δημοσιεύουμε κατ' ἀποκλειστικότητα - ἦλθε στὴν Ἀθήνα τὸ πρῶτο δεκαπενθήμερο τοῦ Μαρτίου, μὲ πρόσκληση τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας κ. Γρ. Κασιμάτη καὶ ἔδωσε σειρὰ διαλέξεων. Ὁ καθηγητῆς κ. Μπιστρίνσκυ, παράλληλα πρὸς τὴν ἀκαδημαϊκὴν του σταδιοδρομίαν, ἔχει ὑπηρετήσει στὸ διπλωματικὸ σῶμα καὶ στὸ ὑπουργεῖο Δικαιοσύνης τῆς χώρας του, εἶναι μέλος πολλῶν διεθνῶν ἐπιστημονικῶν ὀργανώσεων, ἀρχισυντάκτης τῆς Ἐπιθεωρήσεως Διεθνoῦς Δικαίου τῆς Πράγας, συντάκτης τῆς «*Revue de Droit Contemporain*» τῶν Βρυξελλῶν καὶ συγγραφεὴς πολλῶν βιβλίων.

Ὁ Χουσίτης, μάλιστα, σοφός, Βαρβινὲκ τῆς Μπρέζοβα, δραματίζεται στὰ ἔργα του, τὴν ἐποχὴ, πὺ τὰ ξίφη θὰ ξαναχυθοῦν, γιὰ νὰ μετατραποῦν σὲ καμπάνες καὶ ὅπου ὅλοι οἱ ἄνθρωποι θὰ χαροῦν τὶς ὁμορφιὰς τῆς εἰρήνης καὶ τῆς συνυπάρξεως.

Σ τὸν πολιτισμένο κόσμον δὲν ὑπάρχει κανένας πὺ νὰ ἀγνοεῖ ἢ νὰ ὑποτιμᾷ τὴν συνεισφορά τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, στὴν ἐξέλιξη τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Δὲν θὰ μπορούσα νὰ ἐκφρασθῶ καλύτερα, ἀπὸ ὅτι τὸ ἔχει ἤδη κάμει ὁ διάσημος Ἄγγλος συγγραφέας Μ. Ὁπενχάϊμ, πὺ στὸ κλασσικὸ τοῦ σύγγραμμα χρησιμοποιεῖ αὐτὰ τὰ λόγια:

«Οἱ Ἕλληνες μὲ τὸ ἱστορικὸ τους παράδειγμα ἀπόδειξαν, ὅτι τὰ ἀνεξάρτητα καὶ κυρίαρχα κράτη μπορούν καὶ πρέπει κατ' ἀνάγκη νὰ ζήσουν, στὰ πλαίσια μιᾶς κοιτότητας, ἐξοπλισμένης μ' ἓνα δίκαιο, πὺ θὰ ρυθμίζει τὶς διεθνεῖς σχέσεις τῶν κρατῶν - μελῶν τῆς, ὑπὸ τὸν ὄρον, ὅμως, ὅτι θὰ ὑπάρχουν ὀρισμένα συμφέροντα καὶ κοινοὶ σκοποὶ πὺ θὰ συνδέουν μεταξὺ τους, τὰ κράτη αὐτά».

Λέγεται πὺς στὶς ἀρχὲς τοῦ ἀτομικοῦ αἰῶνα, ἡ φύση τῶν διεθνῶν σχέσεων καὶ τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἔχει κατὰ πολὺ διαφοροποιηθεῖ, σὲ σχέση πρὸς τὴν φεουδαρχικὴ ἐποχὴ ἢ τὴν ἀρχαιότητα. Ὅμως, ὅσοι προσβλέπουν στὸ διεθνὲς δίκαιο, στοὺς λαοὺς ὅλων τῶν χωρῶν, δὲν ἀμφιβάλλουν πὺς ποτὲ δὲν ὑπῆρξε καὶ δὲν ὑπάρχει οὔτε καὶ σήμερα, πὺ σημαντικό πρόβλημα ἀπὸ τὴν ἐξασφάλιση τῆς εὐημερίας τῶν λαῶν, τῆς κοινωνικῆς προόδου, τῆς ἀνεξάρτητης ἀναπτύξεώς τους, σὲ συνεργασία μὲ τὰ ἄλλα μέλη τῆς διεθνοῦς Κοιτότητας. Ἰδοῦ, οἱ ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ, πὺ ἡ πραγματοποίησή τους μπορεῖ νὰ γίνει μόνο σὲ συνθήκες εἰρήνης. Στὸ παρελθόν, ἡ εἰρήνη δὲν ἦταν παρὰ ἡ ἐξαίρεση, ἐνῶ κανόνας ἦταν ὁ πόλεμος. Ἔτσι ἀντιμετωπίζουμε τὸ πρόβλημα ἀν ὁ πόλεμος καὶ στὴν ἐποχὴ μας, θὰ ἐξακολουθήσει νὰ εἶναι μόνιμος θεσμὸς τῶν διεθνῶν σχέσεων, ἔστω κι ἀν πρόκειται νὰ ἐξαφανισθοῦν πολιτισμοὶ καὶ ὀλόκληρα ἔθνη. Ἡ ἀντίθετα θὰ πρέπει νὰ τὸν ἀποκλείσουμε μὴ γιὰ πάντα ἀπὸ τὶς σχέσεις τῶν λαῶν; Καὶ ἀκόμη ἀν τὸ διεθνὲς δίκαιο θὰ πρέπει νὰ περιορισθεῖ στὸν παθητικὸ ρόλο, ἐνὸς ὀποιοῦδήποτε μέσου καθαρὰ τεχνικῆς φύσεως, πὺ ἀπλῶς θὰ καταγράφει τὴν ὑπάρχουσα κατάσταση πραγμάτων; Ἡ ἀντίθετα ὅτι θὰ πρέπει καὶ μπορεῖ νὰ διαδραματίσει πρωτοποριακὸ οὐσιαστικὸ ρόλο στὴν πορεία τῆς ἱστορίας; Τί εἶναι αὐτὸ πὺ σινιστᾷ τὴν οὐσία τοῦ σύγχρονου δικαίου; Καὶ πὺ θὰ τοῦ ἐπιτρέψει καὶ σὲ ποῖο βαθμὸ, μάλιστα, νὰ διαδραματίσει προοδευτικὸ ρόλο στὴν ἐξέλιξη τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας; Ποιὰ εἶναι τὰ καθήκοντα τοῦ διεθνοῦς δικαίου;

Τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ δὲν ἀφοροῦν μόνο τῇ θεωρίᾳ, ἔχουν μεγάλη πρακτικὴ σημασία, γιὰ τὴν πολιτικὴ καὶ τὴν διπλωματία, γιὰ τὶς ὀποιες τὸ διεθνὲς δίκαιο ἀποτελεῖ ὄργανο καὶ βοηθητικὸ μέσο.

Ὅρισμένες σχολὲς παστεύουν ὅτι μπορούν νὰ βροῦν τὴν οὐσία τοῦ διεθνοῦς δικαίου στὴν φύση τοῦ ἀνθρώπου, στὶς ἐσώτερες του ἰδιότητες πὺ τὶς θεωροῦν ἀνεξάρτητες ἀπὸ τὸ χρόνο καὶ ἀναλοῖωτες ἢ ἀκόμη στὴ λογικὴ ἀντικειμενικότητα, στὴν ἠθικὴ καὶ στὴν συνείδηση τοῦ πολιτισμένου κόσμου, στὴν κοινωνικὴ ἀλληλεγγύη καὶ σ' ἄλλες ὀμοίου τύπου κατηγορίες. Οἱ ὀπαδοὶ ἄλλων σχολῶν — θετικιστὲς καὶ νορματιβιστὲς — ἀντιτίθενται ἀκόμη καὶ στὴν παραμικρὴ ἔρευνα γιὰ τὴν οὐσία τοῦ διεθνοῦς δικαίου, θέλουν νὰ μᾶς ἀπαγορεύσουν ὀτιδήποτε δὲν ἀποτελεῖ ἐρμηνεία ἢ ἐφαρμογὴ θετικιστικῶν κανόνων ἢ κανόνων τοῦ λεγόμενου καθαρῶ δικαίου.

Οἱ συζητήσεις, ὡς πρὸς τὴν οὐσία τοῦ δικαίου, εἶναι πολὺ παλαιὲς καὶ ἴσως χρονολογοῦνται ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀριστοτέλη. Ποτὲ δὲν ὑπῆρξε ὀμοφωνία γιὰ τὴ φύση τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Οὔτε καὶ σήμερα ὑπάρχει. Ὅμως, ἡ διαφορὰ ἀπόψεων ποτὲ δὲν ἐμπόδισε τὴν ὑπαρξη διεθνοῦς δικαίου, ἢ τὴν σύναψη συμφωνιῶν πάνω σὲ συγκεκριμένα θέματα.

Τὸ διεθνὲς δίκαιο κατὰ τὴν ἄποψή μας, εἶναι ἓνα φαινόμενο κοινωνικὸ, πὺ διαμορφώνεται ἀπ' τοὺς νόμους τῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως σὲ διεθνή κλίμακα.

Τὸ δίκαιο εἶναι ἔργο τῶν ἀνθρώπων καὶ ὄχι προϊόν τῆς φύσεως. Ἐκφράζει τὴν ἀνθρώπινη θέληση, τὴν θέληση τῶν ἀνθρώπων ὀμάδων, πὺ συγκροτοῦν τὰ κυρίαρχα στρώματα μιᾶς δοσμένης κοινωνίας. Ποτὲ δὲν ὑπῆρξε δίκαιο ἔξω καὶ πάνω ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη κοινωνία. Τὸ δίκαιο εἶναι ἢ νομικὴ μορφή, ἐνὸς περιεχομένου κοινωνικοῦ. Δὲν μπορεῖ νὰ διαχωρισθεῖ ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ ὕλικό.

Ἡ οὐσία καὶ τὸ περιεχόμενο τοῦ δικαίου, περιλαμβανομένου καὶ τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἐξαρτᾷται πρῶτ' ἀπ' ὅλα ἀπὸ τὴν ὀικονομικὴ βάση τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας, κατὰ τὴν ἀντίστοιχη ἐποχὴ. Τὸ δίκαιο ἀποτελεῖ μέρος τοῦ ἐποικοδομήματος. Ὅμως τὸ περιεχόμενο καὶ ἡ μορφή του δέχονται τὶς ἐπιδράσεις τῶν ἄλλων μερῶν τοῦ ἴδιου ἐποικοδομήματος, ὀπως τῆς φιλοσοφίας, τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι στὴν ἐποχὴ μας, ἡ ὀικονομικὴ βάση τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας ἀποτελεῖται ἀπὸ δυὸ συστήματα: τὸ σοσιαλιστικὸ σύστημα, πὺ στηρίζεται στὴν κοινωνικὴ ἰδιοκτησία τῶν μέσων παραγωγῆς καὶ τὸ κεφαλαιοκρατικὸ, πὺ στηρίζεται στὴν ἀτομικὴ ἰδιοκτησία. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ὑπαρξη κρατῶν πὺ ἀνήκουν στὰ δυὸ συστήματα ἀποτελεῖ ἀντικειμενικὴ πραγματικότητα καὶ εἶναι ἀναπόφευκτες οἱ μεταξὺ τους σχέσεις, γιὰ τοῦτο, κατ' ἀνάγκη, καὶ τὸ διεθνὲς δίκαιο θὰ πρέπει νὰ περιέχει διατάξεις, πὺ νὰ ρυθμίζουν τὶς σχέσεις αὐτές, πρὸς τὸ συμφέρον

δλόκληρου του ανθρώπινου γένους. Έχοντας μάλιστα υπ' όψη τις πò πρόσφατες τεχνικές ανακαλύψεις, ή ρύθμιση των διεθνών σχέσεων θά πρέπει νά εξασφαλίζει τήν διεθνή συνύπαρξη.

Υποστηρίζουμε ότι τò σύγχρονο διεθνές δίκαιο θά πρέπει νά είναι τò δίκαιο τής ειρηνικής συνυπάρξεως, γιατί αυτό ανταποκρίνεται πρòς τις απαιτήσεις τής ειρηνικής εξέλιξεως. Κατά τής απόψεως αυτής, όρθώνεται δλόκληρη σειρά άπαισιοδόξων γνωμών. Ένας γνωστός Άμερικανός συνάδελφος υποστηρίζει ότι τò διεθνές δίκαιο τείνει πρòς άποσύνθεση, λόγω τής υπάρξεως ιδεολογικών διαφορών, ενώ ένας άλλος συνάδελφος, επίσης Άμερικανός, πιστεύει ότι οι διαφορές αυτές έχουν καταστήσει άχρηστα όλα τὰ κοινά μέτρα, πò χρησιμοποιοῦσαν τὰ διάφορα κράτη προκειμένου νά καταλήξουν σέ συμφωνίες. Καί ένας δυτικογερμανός συνάδελφος υποστηρίζει ότι ή ύπαρξη διεθνούς νομικής τάξεως προϋποθέτει «ένα μίνιμουμ ένότητας αντίληψεως για τò τί είναι ó κόσμος», πράγμα πò δέν είναι τής εποχής μας.

Ένας άλλος πάλι Άμερικανός συγγραφέας προτείνει τήν δημιουργία ένòς διεθνούς δικαίου για τòn λεγόμενο ελεύθερο κόσμο, ενώ τò κοινό διεθνές δίκαιο θά έπρεπε κατά τήν αντίληψή του νά ρυθμίζει, κάτι τò ένδιάμεσο ανάμεσα στην ειρήνη και τòn πόλεμο, ένα κάποιο είδος *status mixtus*. Τò διεθνές δίκαιο, λέγει, δέν θά έπρεπε νά άποσπάται από τήν πραγματικότητα τής ζωής. Γιατί ανάμεσα στα κράτη με διαφορετικά συστήματα, επικρατεί μιὰ τέτοια μεγάλη ένταση, πò έστω και αν βρίσκονται λύσεις σέ μερικά προβλήματα, ή ένταση δέν εξαφανίζεται καθόλου. Βέβαια, τὰ κράτη δέν θέλουν τòn πόλεμο, όμως, ανάμεσά τους ποτέ δέν μπορεί νά έπακρατήσει άπόλυτη ειρήνη. Αντιμετωπίζουν, λοιπόν, τò πρόβλημα κατά τòn ίδιο τρόπο, με τούς παλαιούς Τούρκους, οι όποιοι έπειδή τò Κοράνι τούς άπαγόρευε τήν σύναψη ειρήνης με τούς άπιστους, έδημιούργησαν τòn θεσμό τής άνακωχής. Τò διεθνές δίκαιο, λοιπόν, θά έπρεπε, κατά τòn ίδιο τρόπο νά νομιμοποιήσει τò καθεστώς μόνιμου έντάσεως.

Μ' άλλα λόγια, σύμφωνα μ' αυτές τις αντίληψεις, ή εποχή μας δέν άπαιτεί τήν άποδοχή τής ειρηνικής συνυπάρξεως, αλλά τήν νομιμοποίηση του ψυχρού πολέμου.

Η λεγόμενη ρεαλιστική σχολή δέν διστάζει νά προχωρεί σέ άκόμη πò επικίνδυνους δρόμους. Ο κυριώτερος εκπρόσωπός της πιστεύει ότι ανακάλυψε τὰ χαρακτηριστικά γνωρίσματα των διεθνών σχέσεων στις ανάγκες τής έξουσίας. Κατά τήν ρεαλιστική, λοιπόν, αντίληψη αντιμετώπισεως του προβλήματος των διεθνών σχέσεων, θά έπρεπε νά αναγνωρισθεί στην διεθνή πολιτική τò δικαίωμα νά χρησιμοποιεί όλα τὰ μέσα πò θά τής επέτρεπαν νά έπιτυγχάνει τούς αντικειμενικούς της σκοπούς. Η πάλι για τήν έξουσία άποτελεί ένα είδος ιδιότητας, συναφούς πρòς τήν φύση των ανθρώπων ή όποιας άλλης μορφής ανθρώπινης οργανώσεως, για τούτο και εκδηλώνεται στην οικογένεια, στην κοινωνία, στο κράτος και στη διεθνή ζωή. Πρòς τòn σκοπό αυτό, ή έξωτερική πολιτική και ή διπλωματία διαθέτουν τρία μέσα:

Τήν πειθώ, τις συμφωνίες και τήν άπειλή χρησιμοποίησεως βίας. Υπέρτατος νόμος τής διεθνούς κοινότητας γίνεται ή βία και δέν ύπάρχει θέση για διεθνές δίκαιο.

Τήν θεωρητική αυτή αιτιολόγηση μιās πολιτικής στηριζομένης στην θέση τής δυνάμεως και όχι στο δίκαιο έπαναβρίσκουμε και σ' άλλους συγγραφείς πò δέν αναγνωρίζουν «έννομη» και «ήθική» άποψη στις διεθνείς σχέσεις. Οι τελευταίοι θεωρουν τò δίκαιο σαν ένα παράγοντα πòλν άφηρημένο, άμετακίνητο και όχι εύλύγιστο, πò καθόλου δέν ανταποκρίνεται στις ανάγκες των διεθνών σχέσεων. Τò σύστημα υπάρξεως ένθνικών κρατών δέν είναι ένα φαινόμενο στατικό, ύπόκειται σ' άλλαγές και τò δίκαιο δέν προσφέρει παρά μόνον έμπόδια σέ τέτοιες άλλαγές.

Οι νορματιβιστές πάλι, διακηρύττουν ότι τò διεθνές δίκαιο βρίσκεται άκόμα σέ πòλν στοιχειώδη κατάσταση και θά στερείται άποτελεσματικότητας, έφ' όσον δέν θά γίνεται όλοσχερής κατάργηση τής ένθνικής κυριαρχίας και δέν θά έγκαθιδρύεται παγκόσμια κυβέρνηση. Όρισμένοι συγγραφείς ισχυρίζονται ότι τò διεθνές δίκαιο δέν θά διαποτισθεί από τήν άληθινή φύση του δικαίου, παρά μόνον όταν έγκαθιδρυθεί παγκόσμιο κράτος, πò ν' άπλώνεται σ' όλον τòn κόσμο, και νά διακυβερνάται από τò αυτό νομικό καθεστώς. Γι' αυτό και οι θεωρητικοί αυτοί υποστηρίζουν ότι «τò παγκόσμιο δίκαιο όδηγει στην παγκόσμια ειρήνη». Τήν άποψη αυτή έχουν έπαναλάβει άρκετοι πολιτικοί. Έτσι στις 31 Οκτωβρίου 1956, ó πρώην πρόεδρος των ΗΠΑ κ. Άϊξενχάουερ είχε δηλώσει: «Δέν μπορεί νά υπάρξει ειρήνη χωρίς δίκαιο και δέν θά μπορέσουμε νά προστατέψουμε τις μελλοντικές γενιές από τὰ δεινά του πολέμου, χωρίς τήν έγκαθίδρυση ένòς όμοιογενούς συστήματος δικαίου, πò νά ισχύει τόσο για τὰ κράτη, όσο και τὰ άτομα. Όμως, για νά γίνει αυτό, θά πρέπει νά παραιτηθούμε τής πατροπαράδοτης αντίληψεως πρòς ένθνική κυριαρχία των κρατών...».

Αν οι άπόψεις αυτές ήταν όρθές και τò διεθνές δίκαιο — για διάφορους λόγους — ήταν περιττό, άτελέσφορο ή και νοσηρό, τότε τò μόνο πò θά μās άπόμεινε θά ήταν νά αλλάζαμε έπάγγελμα.

Ευτυχώς, όμως, όλες αυτές οι άπόψεις έχουν, έντελως, διαψευσθεί από τήν καθημερινή πρακτική των διαφόρων κρατών, σαν αντίθετες, πρòς τούς νόμους τής κοινωνικής έ-

Ξελίξεως. Καθημερινὰ τὰ κράτη ὅλο καὶ περισσότερο ἐπικαλοῦνται τὸ διεθνὲς δίκαιο καὶ οἱ ἀποφάσεις ποὺ ἐλήφθησαν ὁμόφωνα ἀπὸ τὴν 16ῃ καὶ 17ῃ σύνοδο τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν ὑπογραμμίζουν τὴν διαρκῶς αὐξανόμενη σημασία τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Ἡ ἱστορία τῶν τελευταίων δεκαετιῶν διαψεύδει ὅλους ἐκείνους ποὺ στὴν ὑπαρξὴ τῶν δύο ἀντιθέτων συστημάτων διαβλέπουν ἓνα ἐμπόδιο στὴν ἐξέλιξη τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Ἀποδεικνύει, γιὰ τὴν ἀκρίβεια τὸ ἀντίθετο.

Η οὐσία τοῦ διεθνοῦς δικαίου δὲν συνίσταται στὴν ὑπαρξὴ ὁμοφωνίας ἐπὶ ἰδεολογικῶν ζητημάτων, ἀλλὰ στὴν ρύθμιση συγκεκριμένων πράξεων καὶ γεγονότων, ὁρισμένης κατηγορίας. Ἡ ταυτότητα τῶν ἰδεολογιῶν ποτὲ δὲν ἀποτελέσει καὶ οὔτε καὶ σήμερα ἀποτελεῖ τὸ ἐχέγγυο τῆς διεθνοῦς συνεργασίας καὶ εἰρήνης, ἐνῶ ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν ἰδεολογιῶν καθόλου δὲν εἶναι ἀσυμβίβαστος μὲ τὴν συνεργασία. Σύμφωνα, μάλιστα, μὲ τὰ δεδομένα τῆς ἱστορικῆς ἐμπειρίας, τὸ διεθνὲς δίκαιο, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς ταυτόχρονης ὑπάρξεως τοῦ σοσιαλιστικοῦ καὶ μὴ σοσιαλιστικοῦ συστήματος, ἔχει λάβει τέτοια προοδευτικὴ ἐξέλιξη, ποὺ ποτὲ δὲν εἶχε ἄλλοτε.

Ἡ ἐξέλιξη αὐτή, μάλιστα, εἶναι τέτοιας μορφῆς ποὺ ἔχει ἐπιφέρει ποιοτικὴ ἀλλαγὴ στὸ διεθνὲς δίκαιο, πρᾶγμα ποὺ μᾶς ἐπατρέπει νὰ κάνουμε διάκριση, ἀνάμεσα στὸ παλαιὸ καὶ τὸ σύγχρονο διεθνὲς δίκαιο, ποὺ εἶναι τὸ δίκαιο τῆς εἰρηνικῆς συνυπάρξεως.

1. Τὸ παλαιὸ διεθνὲς δίκαιο ἀναγνώριζε καὶ καθιέρωνε τὴν χρῆση τῆς βίας στὶς διεθνεῖς σχέσεις. Ἦταν τὸ δίκαιο τοῦ ἰσχυρότερου. Ὄταν ἓνα κράτος ἦταν ἀρκετὰ ἰσχυρό, δὲν τοῦ ἔλειπαν τὰ προσχήματα γιὰ νὰ κηρύξει πολέμους καὶ νὰ ἱκανοποιήσει τὶς ἀξιώσεις του, μὲ τὴν χρῆση τῆς βίας. Τὸ διεθνὲς δίκαιο νομιμοποιοῦσε τὶς πολεμικὲς κατακτήσεις. Τὸ πνεῦμα αὐτὸ διαποτίζει τὸ ἀληθινὸ μάθημα κυνισμοῦ ποὺ ὁ ἰκανότερος Γερμανὸς διπλωμάτης, ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας Φρειδερίκος II, κληροδότησε στοὺς ἀπογόνους του γράφοντας:

«Ὄταν ποθῆσετε μιὰ ξένη χώρα, μὴ διστάσετε νὰ τὴν κατακτήσετε μὲ τοὺς στρατοὺς σας, μόλις βρεθοῦν τὰ μέσα καὶ ἔχετε τὴν δυνατότητα, γιὰτὶ καθόλου δὲν θὰ σᾶς λείψουν νομικοὶ καὶ ἱστορικοὶ, ἔτοιμοι νὰ ἀποδείξουν ὅτι ἐνεργήσατε δίκαια».

Βάση τοῦ σύγχρονου διεθνοῦς δικαίου εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσοτιμίας ὅλων τῶν ἐθνῶν, μεγάλων καὶ μικρῶν, ἰσχυρῶν καὶ ἀδυνάτων. Τὸ σύγχρονο διεθνὲς δίκαιο εἶναι τὸ ὄργανο τῆς εἰρήνης.

2. Ἀπὸ τότε ποὺ δημοσιεύθηκε ἡ περίφημη συνθήκη τοῦ Γκρότιους «De jure bellis et pacis» μέχρι πρόσφατα, τὸ παλαιὸ διεθνὲς δίκαιο ἀναγνώριζε δύο ἰσοδύναμες καταστάσεις: τὸν πόλεμο καὶ τὴν εἰρήνη. Παραχωροῦσε στὰ κράτη τὸ «jus ad bellum» τὸ δικαίωμα τοῦ πολέμου. Καὶ τὸ δικαίωμα αὐτὸ ἐπικυρώνετο καὶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ Σύμφωνο τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν.

Τὸ σύγχρονο διεθνὲς δίκαιο παρέχει σὲ κάθε κράτος τὸ δικαίωμα τῆς εἰρήνης. Ὁ πόλεμος δὲν ἀποτελεῖ πλέον κατάστασι δικαίου.

3. Στὸ παλαιὸ διεθνὲς δίκαιο ἡ ἀντίστοιχη νομικὴ θέση τοῦ ἐπιτιθέμενου καὶ τοῦ θύματος τῆς ἐπιθέσεως ἦταν ταυτόσημη.

Τὸ νέο διεθνὲς δίκαιο χαρακτηρίζει τὸν ἐπιδρομέα ὡς ἐγκληματία, καὶ ἀπὸ ἀπόψεως διεθνοῦς δικαίου τὸ Κράτος καὶ τὰ φυσικὰ πρόσωπα, θεωροῦνται ὑπεύθυνα γιὰ τὴν ἐξαπόλυση τοῦ πολέμου.

4. Τὸ παλαιὸ διεθνὲς δίκαιο ἀποδέχεται τὴν ἐπίλυση τῶν διαφορῶν μὲ εἰρηνικὰ μέσα, ὅπως καὶ μὲ τὴ βία. Καὶ ἐνῶ ἡ χρῆση τῶν εἰρηνικῶν μέσων ἀποτελεῖ τὴν ἐξαίρεση, ἡ βία ἦταν ὁ κανόνας. Ἔτσι π.χ. στὸν 19ο αἰῶνα ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν διεθνῶν συμβάσεων ἐπραγματεύετο ζητήματα πολέμου καὶ τὰ ἔγγραφα τῆς δεύτερης διασκέψεως τοῦ πολέμου τῆς Χάγης, δώδεκα σὲ δεκατέσσερα, ἀναφέροντο στὸν πόλεμο καὶ μόνο δύο στὴν εἰρήνη. Ἀκόμα καὶ αὐτὸ τὸ Σύμφωνο τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ἐθεώρει τὰ μέτρα εἰρηνικῆς ἐπιλύσεως τῶν διαφορῶν, ὡς ἓνα πρῶτο στάδιο, καὶ μετὰ τὴν ἐκπνοὴ τρίμηνης προθεσμίας, ἐπατρέπει τὴν κήρυξη τοῦ πολέμου, ὅπως πρόβλεπε τὸ ἀρθρο 12.

Τὸ νέο διεθνὲς δίκαιο δὲν ἀναγνωρίζει παρὰ μόνο τὴν εἰρηνικὴ ἐπίλυση τῶν διαφορῶν.

5. Τὸ παλαιὸ διεθνὲς δίκαιο ποὺ ἦταν τὸ δίκαιο τῶν λεγόμενων πολιτισμένων ἐθνῶν, παραδέχεται τὶς διακρίσεις σὲ βάρος τῶν ἐγγλωβίων λαῶν. Στὴν πραγματικότητα οἱ χῶρες τῆς Ἀφρικῆς καὶ Ἀσίας δὲν ἦσαν ὑποκείμενα διεθνοῦς δικαίου.

Τὸ νέο διεθνὲς δίκαιο εἶναι παγκόσμιον, ἐγγυᾶται τὴν ἰσοτιμία τῶν φυλῶν, τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν λαῶν.

6. Τὸ παλαιὸ διεθνὲς δίκαιο ἐπαραδέχεται τὴν ὑποδούλωση τῶν ἄλλων λαῶν, τὸ ἀποικιακὸ σύστημα, τὰ προτεκτοράτα καὶ τὶς ἄλλες μορφὲς ὑποτέλειαι, τὶς σφαιρὲς ἐπαρροῆς κλπ.

Ὁ προσανατολισμὸς τοῦ νέου διεθνοῦς δικαίου εἶναι ἀντιαποικιακός. Τὰ συστήμα-

τα κηδεμονίας και οι άλλες μορφές διεθνούς εξαρτήσεως, είναι καταδικασμένες σε εξαφάνιση. Τα πολιτικά ιδανικά των υποδούλων λαών έχουν βρει την έκφρασή τους στη νομική αρχή της αυτοδιαθέσεως.

7. Τα υποκείμενα του παλαιού διεθνούς δικαίου ήταν κράτη, που ανήκαν σ' ένα και το αυτό κοινωνικό σύστημα.

Το νέο διεθνές δίκαιο είναι το δίκαιο των διαφορετικών κοινωνικών συστημάτων, που συνυπάρχουν το ένα κοντά στο άλλο και η ισοτιμία τους είναι έγγυημένη. Την αντίληψη αυτή εκφράζει το άρθρο 27 του Χάρτου των 'Ηνωμένων 'Εθνών, που σε θέματα αρχής, σχετικά με την διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, απαιτεί την όμοφωσία των μεγάλων δυνάμεων, πράγμα που εμποδίζει τα κράτη του ενός συστήματος να έπαβληθούν επί των κρατών του άλλου συστήματος, με την πλειοψηφία των ψήφων.

Αυτό που χαρακτηρίζει το νέο διεθνές δίκαιο, είναι, ακριβώς, η κατάργηση των παλαιών αντιδραστικών κανόνων, σχετικά με την παραδοχή του πολέμου, την επίλυση των διαφορών με τη βία, τις λεγόμενες νόμιμες επεμβάσεις, τις μη ισότιμες συμβάσεις, τις αποικιακές κατακτήσεις κλπ. και η κατακύρωση των νέων αρχών που το κύριο περιεχόμενό τους αποβλέπει στη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, στη διαφύλαξη της ειρηνικής συνυπαρξεως των κρατών.

Αυτό που χαρακτηρίζει το σύγχρονο διεθνές δίκαιο είναι ότι υιοθέτησε τις προοδευτικές αρχές του παλαιού διεθνούς δικαίου — όπως π.χ. την αρχή της εθνικής κυριαρχίας, την αρχή *pacta sunt servanda* — δυναμώνοντας την αποτελεσματικότητά τους και πλουτίζοντας το περιεχόμενό τους.

Ας εξετάσουμε π.χ. την αρχή της εθνικής κυριαρχίας. Το παλαιό διεθνές δίκαιο την καθόριζε όρθα χωρίς και να την εξασφαλίζει. Ποιά λοιπόν θα μπορούσε να ήταν η αξία μιας τέτοιας αρχής; αφού επιτρέπετο η χρήση της βίας και η κήρυξη του πολέμου ενάντια σ' ένα κυρίαρχο κράτος.

Οι αντιρρήσεις που ξεσηκώθηκαν κατά της αρχής της εθνικής κυριαρχίας στεροούνται πραγματικής βάσεως. Λέγουν ότι σήμερα, η τεχνική έχει μεταβάλει τον κόσμο σε μια ενιαία μονάδα και ότι οι οικονομικές σχέσεις προσέλαβαν διεθνή χαρακτήρα, και κατά συνέπεια ότι η ιδέα της εθνικής κυριαρχίας έχει παλιώσει, και ότι η αρχή της αλληλεξαρτήσεως θα πρέπει να αντικαταστήσει την αρχή της ανεξαρτησίας. Στην άποψη αυτή θα πρέπει να απαντήσουμε ότι η εθνική κυριαρχία ποτέ δεν εμπόδισε την διεθνή συνεργασία. Αντίθετα αυτό που πάντα εμπόδιζε και εξακολουθεί να εμποδίζει την συνεργασία είναι η καταπάτηση από τους ισχυρούς της εθνικής κυριαρχίας των αδυνάτων. Μια πραγματική συνεργασία δεν είναι νοητή, παρά μόνον όταν βασίζεται στην ισοτιμία κυρίαρχων εταίρων. Όταν λείπει η ισότιμη κυριαρχία των εταίρων, τότε δεν μπορεί να υπάρξει πραγματικός συντονισμός και συνεργασία. Απλώς θα υπάρξει ύποταξη. Κανένα κράτος δεν μπορεί να ζήσει σε απομόνωση. Και ακριβώς, επειδή όλοι βρισκόμεθα σε αμοιβαία εξάρτηση ή διεθνής συνεργασία υποχρεωτικά θα πρέπει να αναπτυχθεί με βάση την κυρίαρχη ισοτιμία όλων των μελών της διεθνούς κοινότητας.

Η ειρηνική συνύπαρξη δεν είναι μια κατάσταση παθητικότητας, δεν συνίσταται, απλώς στο γεγονός ότι τα κράτη με διαφορετικά συστήματα συνυπάρχουν το ένα κοντά στο άλλο, χωρίς να διεξάγουν μεταξύ τους πολέμους, ή ειρηνική συνύπαρξη προϋποθέτει την ενεργή συνεργασία σ' όλους τους τομείς αμοιβαίων επαφών, ιδιαίτερα στην οικονομία, στον πνευματικό πολιτισμό, και την κοινωνική δραστηριότητα. Γι' αυτό, ακριβώς, το λόγο το σύγχρονο διεθνές δίκαιο, επιβάλλει στα κράτη, σαν καθήκον τη συνεργασία αυτή. Μ' αυτόν τον τρόπο είναι που θα πρέπει να δοῦμε τον πρόλογο του Χάρτη των 'Ηνωμένων 'Εθνών: «να εγκαθιδρύσουμε τις αναγκαίες συνθήκες για την διατήρηση της ειρήνης και τον σεβασμό των υποχρεώσεων, που προκύπτουν από τις συνθήκες και τις άλλες πηγές του διεθνούς δικαίου». Και με τον ίδιο τρόπο να δοῦμε την έντολή του Χάρτη: «να είμεθα έπεικεις, να ζοῦμε εν ειρήνη, ο καθένας δίπλα στον άλλο, μέσα σε πνεῦμα καλής γειτονίας». Η αντίληψη αυτή εκφράζεται, επίσης, στις διατάξεις των παραγράφων 2 και 8 του άρθρου 1 και στο άρθρο 55 του Χάρτη.

Δεν είναι καθόλου τυχαίο που το άρθρο 1 του Χάρτη δεν προβλέπει, απλώς, την τιμωρία κάθε πράξεως έπιθέσεως ή άλλης μορφής διακοπής της ειρήνης, αλλά και δίδει προτεραιότητα στην πρόληψη της έπιθέσεως. Ο αντικειμενικός σκοπός είναι η δημιουργία συνθηκών που θα καταστήσουν την επίθεση αδύνατη. Το ζήτημα αυτό θα πρέπει να εξετασθεί από δύο πλευρές: την εγκαθίδρυση ενός συστήματος συλλογικής ασφαλείας και την ανάπτυξη φιλικών σχέσεων μεταξύ των λαών, ιδίως, στους τομείς της οικονομίας, του έμπορου και της κουλτούρας.

Δεν θα ήταν υπερβολή αν έλεγα ότι η ούσια του χαρακτήρα του διεθνούς δικαίου έχει μετατεθεί και σήμερα συνίσταται στην προληπτική του λειτουργία, στην ρύθμιση και ανάπτυξη των ειρηνικών σχέσεων, και στην εξουδετέρωση της διεθνούς εντάσεως.

Η σύγχρονη ανθρώπινη κοινωνία από απόψεως οργανώσεως συγκροτείται από έθνη, από κράτη και το διεθνές δίκαιο έδημιουργήθηκε για να ρυθμίζει τις μεταξύ τους σχέσεις. 'Η δημιουργία ενός είδους δικαίου, υπερεθνικού, υπερχρατικού που να υπάρχει έξω και πάνω από τα κράτη, θα προϋπόθετε την έξαφάνισή τους. 'Ομως, πρόκειται για σύγχρονο πρόβλημα, για κάτι που μπορεί να πραγματοποιηθεί στις σημερινές ιστορικές συνθήκες; 'Η απάντηση δεν αφήνει αμφιβολίες. Βρισκόμεθα εμπρός σ' ένα οικοδόμημα, που δεν παίρνει υπ' όψη του την πραγματικότητα, που αποβλέπει στην έξασθένιση της έθνικης συνειδήσεως και της συνειδήσεως των μικροτέρων κρατών, για να γίνει πιο εύκολη ή υποδούλωσή τους. Οι μεγάλες δυνάμεις καθόλου δεν σκέπτονται να απαλλοτριώσουν την κρατική τους ανεξαρτησία. 'Η τέτοια αντίληψη είναι ταυτόχρονα απαισιόδοξη. 'Η ανάπτυξη ενός «παγκόσμιου» δικαίου θα επέφερε αναγκαστικά την κατάργηση του διεθνούς δικαίου, το οποίο θα υποκαθίστατο από το έθνικό δίκαιο του ισχυρότερου των εταίρων. Το υπερεθνικό δίκαιο δεν θα ήταν ένα διεθνές δίκαιο, αλλά το έσωτερικό δίκαιο του ισχυρότερου κράτους.

'Η κατάργηση των κρατών και του διεθνούς δικαίου δεν ανταποκρίνεται στους κοινωνικούς νόμους της εποχής μας. Το καθήκον συνίσταται, περισσότερο στην ενίσχυση και ανάπτυξη του διεθνούς δικαίου. Βέβαια η αποτελεσματικότητά του δεν είναι τόσο έντονη, όσο του έθνικου δικαίου. 'Ομως, είναι απόλυτα λαθεμένο να θέλουμε να εφαρμόσουμε στον τομέα των διεθνών σχέσεων τους κανόνες του έθνικου δικαίου. Το διεθνές δίκαιο αναγνωρίζει, επίσης, τον πειθαναγκασμό. 'Ομως, θα ήταν λάθος να νομίσουμε ότι ο πειθαναγκασμός συνίσταται μόνο στην χρήση της φυσικής βίας. 'Από την έμπειρία αποδεικνύεται ότι όταν οι αρχές του διεθνούς δικαίου γίνουν συνείδηση των μαζών, τότε αποτελούν μια τεράστια ύλική δύναμη, ικανή να κινητοποιήσει τους λαούς, σε τέτοιο βαθμό, που να έξαναγκάσουν τις κυβερνήσεις, να τηρήσουν τις αρχές του διεθνούς δικαίου.

Και ακριβώς γιατί αυξήθηκε η βαρύτητα και η αποτελεσματικότητά του το διεθνές δίκαιο όλο και περισσότερο γίνεται το όργανο της διεθνούς πολιτικής. Βλέπουμε ότι όλα, ανεξαιρέτα, τα κράτη, διαρκώς και περισσότερο έπαυονται το διεθνές δίκαιο, γεγονός που αποδεικνύει ότι το διεθνές δίκαιο όλο και σε μεγαλύτερο βαθμό ξεπερνά τα όρια του δικαίου και γίνεται σημαντικό στοιχείο της πολιτικής και της ήθικης.

Το διεθνές δίκαιο έπειδή είναι προϊόν συμφωνιών που έχουν συναφθεί ανάμεσα στα κράτη, τα κράτη δεν μπορούν να το εφαρμόσουν αυθαίρετα, και έπειδή είναι σύμφωνο προς τα συμφέροντά τους, δεν μπορούν να το έπαυθούν παρά μόνον όταν η έξωτερική τους πολιτική συμφωνεί προς τους κανόνες του διεθνούς δικαίου.

Βέβαια, το διεθνές δίκαιο αποτελεί βοηθητικό μέσο και στήριγμα της έξωτερικής πολιτικής, όχι όμως κάθε έξωτερικής πολιτικής, αλλά μόνον εκείνης που περιορίζεται στα πλαίσια των αρχών του διεθνούς δικαίου. Κάθε πολιτική ξένη και αντίθετη προς τους κανόνες του διεθνούς δικαίου, έρχεται, επίσης, σ' αντίθεση προς τους νόμους της σύγχρονης ιστορίας. Κάποτε μπορεί να σημειώσει περιορισμένης σημασίας έπιτυχίες, όμως, σαν σύνολο είναι καταδικασμένη σ' άποτυχία.

'Εχουν δίκαιο οι συγγραφείς που υποστηρίζουν ότι το διεθνές δίκαιο θα πρέπει να παίρνει υπ' όψη του την πραγματικότητα, όπως σήμερα υπάρχει στον κόσμο. 'Ομως δεν έχουν δίκαιο όταν πιστεύουν ότι το διεθνές δίκαιο θα πρέπει να έπαυώνει κάθε πολιτική. Βέβαια, σήμερα υπάρχουν «ο ψυχρός πόλεμος» και «η πολιτική από θέσεως ισχύος». 'Ομως, αυτό καθόλου δεν σημαίνει ότι το διεθνές δίκαιο θα έπρεπε να έπαυώσει μια τέτοια πολιτική, αποδεχόμενο ένα *Status Mixtus* ανάμεσα στον πόλεμο και την ειρήνη. 'Η γραμμή διαχωρισμού του πολέμου και της ειρήνης, είναι πολύ έμφανής. Το να την απαλείψουμε με κάτι το ενδιάμεσο, θα ίσοδυναμούσε με την ενίσχυση εκείνων που φέρονται έχθρικά προς την υπόθεση της ειρήνης. 'Ακόμα θα ήταν αντίθετο και προς το πνεύμα του σύγχρονου διεθνούς δικαίου, που έπαυώνει απόλυτα, στα κράτη, το καθήκον να εφαρμόζουν ειρηνική πολιτική.

Εστω και αν είναι γεγονός ότι η βία αποτελεί ένα από τα μέσα της διεθνούς πολιτικής, τούτο καθόλου δεν σημαίνει ότι είναι και σύμφωνη με την ανθρώπινη φύση και τους νόμους της διεθνούς πολιτικής. Δεν είναι παρά μια θεωρητική άποψαι αιτιολογήσεως της έπαδρομής των πλέον ισχυρών έναντίον των πλέον αδυνάτων. Είναι σαν να ισχυρίζονται ότι οι νόμοι των ίμπεριαλιστών είναι οι νόμοι της διεθνούς ζωής. 'Ομως, ο ισχυρισμός ότι οι άνθρωποι και οι λαοί έπαυθούν την βία είναι απόλυτα ψευδής. Το γνωμικό «*bellum omnium contra omnes*» καθόλου δεν εκφράζει νόμο των διεθνών σχέσεων. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι λαοί της σοσιαλιστικής δημοκρατίας της Τσεχοσλοβακίας, της 'Ελλάδας, των σοσιαλιστικών χωρών και των ουδέτερων κρατών, της 'Αφρικής και της Λατινικής 'Αμερικής έχουν ανάγκη από τον πόλεμο;

'Εάν οι άποψεις των αυτοκαλουμένων ρεαλιστών ήταν όρθές, τότε οι προοπτικές της ανθρωπότητας θα ήταν καταθλιπτικές. Θα έπρόκειτο για αυτοκτονία του ανθρώπινου γένους. Με τις νέες κατακτήσεις της τεχνικής έχει αποδειχθεί ότι οι πόλεμοι δεν ανταποκρίνονται στους νόμους και στις αντικειμενικές ανάγκες, ότι αντίθετα ευνουών την ειρηνική συνύπαρξη. 'Ετσι, έφθάσαμε, πριν 40 χρόνια, στην εποχή που, ο μεγάλος νομο-

μαθής, οικονομολόγος, φιλόσοφος και πολιτικός Β. Ι. Λένιν, συνομιλώντας με τον Άγγλο συγγραφέα Χ. Ουέλς, είχε προβλέψει ότι η εξέλιξη της τεχνικής θα καταστήσει τους πολέμους παράλογους.

Η εποχή μας απαιτεί όπως η πολιτική διαμορφωθεί με βάση την νομικο-πολιτική αρχή της ειρηνικής συνυπόταξης. Ο Χάρτης των Ήνωμένων Έθνων είναι το νομικό βάθος της ειρηνικής συνυπόταξης. Οι αρχές του Χάρτη είναι εξ ίσου αρχές της ειρηνικής συνυπόταξης. Η απόφαση της 17ης συνόδου της Γενικής Συνελεύσεως της 18 Δεκεμβρίου 1962 καλεί τις κυβερνήσεις να λάβουν θέση, πριν από την προσεχή Γενική Συνέλευση, σχετικά με τις παρακάτω αρχές:

1. Την αρχή ότι τα κράτη-μέλη πρέπει να αποφεύγουν την απειλή ή τη χρήση βίας.
2. Την αρχή ότι τα κράτη πρέπει να ρυθμίζουν ειρηνικά τις διεθνείς διαφορές τους.
3. Το καθήκον να μη επέμβαιουν σε ζητήματα εθνικής κυριαρχίας.
4. Την αρχή της ισότιμης κυριαρχικότητας.

Η απόφαση επισημαίνει για επεξεργασία τις παρακάτω τρεις αρχές:

1. Την υποχρέωση των κρατών, όπως συνεργάζονται μεταξύ τους.
2. Την αρχή της ισοτιμίας των δικαιωμάτων και της αυτοδιαθέσεως των λαών.
3. Την αρχή όπως τα κράτη με καλή πίστη εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους.

Ποιά λοιπόν είναι τα καθήκοντα της επιστήμης και πρακτικής του διεθνούς δικαίου; Η απάντηση βρίσκεται στις αρχές της ειρηνικής συνυπόταξης, που είναι ταυτόχρονα και αρχές του σύγχρονου διεθνούς δικαίου. Όμως, η επεξεργασία των αρχών αυτών δεν έχει ακόμη γίνει σε κείμενα, επαρκώς, λεπτομερή. Ο Χάρτης των Ήνωμένων Έθνων εκφράζει τις αρχές αυτές χωρής και να τις διατυπώνει.

Ποιά σχέση υπάρχει ανάμεσα στις αρχές και τους κανόνες; Σύμφωνα με όρισμένους συγγραφείς οι αρχές δεν έχουν χαρακτήρα κανονιστικό. Δεν είναι παρά λογικές αφαιρέσεις, βοηθητικά μέσα γνώσεως και επιστημονικής ταξινομήσεως και σαν τέτοια δεν αποτελούν μέρος του διεθνούς δικαίου. Η άποψη αυτή δεν είναι ακριβής. Οι αρχές όπως και οι κανόνες είναι υποχρεωτικοί, έχουν τον χαρακτήρα του «*jus obligandi*» (της δεσμεύσεως). Η διαφορά τους δεν συνίσταται στην δεσμευτικότητα των μόνον, από την οποία στερούνται οι δέ, αλλά στο γεγονός ότι οι αρχές διατυπώνουν τις κύριες κατευθυντήριες ιδέες του σύγχρονου διεθνούς δικαίου, ενώ οι κανόνες καθορίζουν συγκεκριμένους τρόπους συμπεριφορής.

Δεν μπορούμε να αρκестθούμε μόνο στις αρχές. Έτσι π.χ. η αρχή που αναφέρεται στην απαγόρευση της επιθέσεως ή που διατυπώνει την απαγόρευση της χρήσεως βίας, δεν είναι αυτή καθ' εαυτή σε θέση να εμποδίσει τον πόλεμο και την χρήση βίας. Για τουτό θα ήταν π.χ. πολύ χρήσιμο να επεξεργασθούμε τις έννοιες της επιθέσεως και του επιτιθέμενου.

Η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ στην απόφασή της της 20ης Νοεμβρίου 1959, άρθρ. 1378) ΧΙΥ πρόβαλε τον γενικό και πλήρη άφοπλισμό σαν το πιο σημαντικό σύγχρονο διεθνές θέμα. Οι κυβερνήσεις των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ συμφώνησαν, μάλιστα, όπως κατά τις συνομιλίες για τον άφοπλισμό τηρήσουν όρισμένες αρχές. Και όμως οι πρόοδοι που σημειώθηκαν είναι ελάχιστες. Ακόμα θα πρέπει να δοῦμε τα προβλήματα στην αμοιβαία τους εξάρτηση.

Η πραγματοποίηση της αρχής του γενικού και πλήρους άφοπλισμού θα μπορούσε να προικίσει τις άλλες αρχές του διεθνούς δικαίου με πραγματική και ισχυρή αποτελεσματικότητα, ιδιαίτερα, μάλιστα, τις αρχές που αφορούν την απαγόρευση της επιθέσεως και την απαγόρευση της χρήσεως βίας.

Οι εμπειρογνώμονες, λοιπόν, του διεθνούς δικαίου βρίσκονται εμπρός σ' ένα ύψιλο καθήκον που θα πρέπει να εκπληρώσουν, μέσα στα πλαίσια του ΟΗΕ και έξω από τα πλαίσιά του. Θα πρέπει να επεξεργασθούν τους συγκεκριμένους κανόνες της ειρηνικής συνυπόταξης και να αναζητήσουν τα κατάλληλα μέσα που θα ενισχύσουν την αποτελεσματικότητά τους.

Άς μου επιτραπεί να καθορίσω τον αντικειμενικό σκοπό, χρησιμοποιώντας δρους που χρονολογούνται εδώ και μιά εκατονταετία και που διατυπώθηκαν από τον μεγάλο νομομαθή, φιλόσοφο και οικονομολόγο Κάρλ Μάρξ, ότι δηλ. στις σχέσεις μεταξύ των εθνών θα πρέπει να εφαρμοσθούν οι άπλοι νόμοι της ηθικής και της δικαιοσύνης, που οφείλουν να τηρούν τα άτομα.

Δεν είναι καθόλου τυχαίο, που ο Χάρτης των Ήνωμένων Έθνων αναφέρει τις αρχές της δικαιοσύνης δίπλα στις αρχές του διεθνούς δικαίου.

Οι νομικοί δεν θα πρέπει, απλώς, να περιορίζονται σε μιά καθαρά δογματική έρμηνεία των όρων, αλλά να γίνονται οι συνήγοροι της δίκαιης υποθέσεως σ' όλο τον κόσμο.

Σως διαβεβαιώ ότι προς αυτή την κατεύθυνση έχουν προσανατολίσει τις προσπάθειές τους, οι Γσεχοσλοβάκοι νομικοί, προσανατολισμός που ανταποκρίνεται στις καλύτερες παραδόσεις των Ελλήνων συναδέλφων μας.